

ASBAREZ'DE 27.01.2026 TARİHİNDE YAYINLANAN "LAWSUIT AGAINST TURKEY ON SIS CATHOLICOSATE RETURN STILL ONGOING" BAŞLIKLI HABERLE İLGİLİ HUKUKİ DEĞERLENDİRME - 09.02.2026

Sevgi Gül AKYILMAZ

Prof.Dr.

Blog No: 4
09.02.2026

27 Ocak 2026 tarihinde diaspora kaynaklı haber sitesi Asbarez, Antelyas Katolikosluğunun Türkiyeye iadesi hususundaki derdest davayı konu alan bir paylaşım yapmıştır. İlgili paylaşım, hem hukuki hem de tarihi açıdan birçok hata içermektedir. Bununla birlikte Katolikos Aram Iin dava ile ilgili yaptığı açıklamalar, davanın hem dini hem de milli veçheleri olduğu yönündedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki davanın Katolikosluk lehine sonuçlanmasının da Ermeni iddiaları bakımından bir emsal niteliği olacağı ve dönüm noktası teşkil edeceği de aynı açıklamada belirtilmiştir.

Davada herhangi bir gelişme yaşanmamasına rağmen Aram Iin bu yönde açıklamalar yapması ve hukuki sürecin henüz tamamlanmamış olması göz ardı edilerek sonuca dair ortaya atılan öngörüler, derdest davanın hukuki niteliğinden ziyade siyasi yönüyle öne çıkarılmak istendiğini göstermektedir. Aram Iin; davanın Katolikosluk lehine sonuçlanması ile Ermeni talep ve iddiaları hususunda hukuki açıdan bir ilk yaşanacağı yönündeki beyanı, meselenin yine kendisi tarafından yalnızca dini değil, milli niteliğe de sahip olduğu hakkındaki açıklaması ile uyuşur niteliktedir. Ne var ki bu açıklamalar, hem tarihi hem de hukuki gerçeklerle büyük bir çelişki içindedir.

Aram Iin konu ile ilgili açıklamaları ve ilgili açıklamanın hukuki ve tarihi çelişkileri Prof. Dr. Gül Akyılmaz tarafından detaylı bir şekilde değerlendirilmiş ve okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Prof Dr. Akyılmazın konu ile ilgili değerlendirmesi aşağıdadır:

Prof. Dr. Gül AKYILMAZ(*)

26 Ocak 2026 tarihli *Asbarez* gazetesinde Türkiyeye Karşı Açılan Sis Katolikosluğunun İadesi Davasının Halen Devam Ettiği başlığı ile bir haber yayınlanmıştır. *Asbarez* Kaliforniya, Los Angelesta İngilizce ve Ermenice olarak yayınlanan bir gazete olup 1907 yılında yayın hayatına başlamıştır. 2020 yılına kadar Ermeni Devrimci Federasyonunun (Taşnaksutyun) resmî yayın organı olan gazete 2020 yılında Ermeni Devrimci Federasyonunun Merkez Komitesinde yaşanan bölünmeden sonra bu özelliğini kaybetmiştir. Haberde 2015 yılında başlayan Kilikya (Sis) Ermeni Katolikosluğu davasının halen devam ettiği vurgulanmaktadır. Davanın Türk hükümetine karşı 2015 yılında sözde Ermeni soykırımının yüzüncü yıl dönümüne denk gelecek şekilde açıldığı özellikle belirtilmektedir. Kilikya Ermeni Katolikosunun davayı doğrudan Anayasa Mahkemesine (AYM) götürme gerekçesi olarak tarihi mülkiyet hakkı ile ilgili olan bir davaya alt derece mahkemelerinin bakma yetkisi olmadığı iddiası ileri sürülmektedir. Yine habere göre Adalet Bakanlığının olaya müdahalesi (ısrarı) sebebiyle AYM davayı ilk derece mahkemesine göndermiştir. Bunun üzerine Katolikos Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvuruda bulunmuş, Mahkeme iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle davaya bakmayı reddetmiştir. Haberde başvuru dilekçesinin 900 sayfadan oluştuğunun altı çizilmiştir. Bunun üzerine Katolikosluk 2019 yılında Kozan 12. Asliye Hukuk Mahkemesine başvurmuştur. Koronavirüs salgını nedeniyle iki kez ertelenen duruşma, nihayet 30 Mart 2021 tarihinde görülmüştür. Gazete 27 Ocak Salı günü yayınlanan sayısında Kilikya Katolikosunun yaptığı açıklamaya yer vermiştir. Katolikos I. Aram açıklamasında Türk devletine karşı açılan davanın devam ettiğini doğrulamış ve davanın hem dinî (kilise) hem de ulusal bir mesele olarak görüldüğünü belirterek, bu davanın Ermeni talepleri konusunda bir dönüm noktası olarak adlandırılabilecek sembol niteliğinde bir hukuki adım olduğunun altını çizmiştir. Açıklamaya göre, dava daha önce Türk alt derece mahkemelerinde görülmüş ve reddedilmiş olup şu anda Yargıtay tarafından incelenmektedir. Katolikosluk, bir sonraki aşamanın AYMye itiraz ve ardından AİHMe başvuru olacağını belirtmiştir.

Gazetede yer alan habere göre Kilikya Katolikosu I. Aram, Sis davasını yürüten hukuk ekibinin üyeleri, Dr. Nora Bayrakdarian, Profesör Teni Simonian ve Avukat Cem Sofuoğlu ile bir değerlendirme toplantısı yapmıştır. Toplantıda, hukuki sürecin önceki aşamaları gözden geçirilerek bundan sonra atılacak adımlar belirlenmiştir.

Haberde son olarak Kilikya Katolikosluğunun bölgedeki siyasi belirsizlikler nedeniyle birkaç yerden taşındıktan sonra, 1295 yılında Kilikya Krallığı'nın eski başkenti Sis'e yerleştiği, 1921'de 1915 (sözde) soykırımın ardından Osmanlı yetkililerinin Katolikos II Sahak Kabayan ve din adamlarına iki gün içinde bölgeyi terk etmelerini emrettiği iddia edilmektedir. Bunun üzerine Katolikos II. Sahak ve din adamları, kutsal müron yağını hazırlamak için kullanılan kutsal kazan, bazı el yazmaları ve ayin eşyaları gibi çok az sayıda eşyayı yanlarına alarak Sis'teki manastırı terk etmişlerdir. Katolikosluk Kudüs, Halep, Şam ve Kıbrısa taşındıktan sonra 1930 yılında Lübnan Antelias'a yerleşmiştir.

Yukarıda bahsedilen haber gerek tarihî gerekse hukuki açıdan hatalı bilgiler içermektedir. Öncelikle Kilikya Ermeni Katolikosluğu hakkında kısaca bilgi vermek ve tarihî bir yanlışı

düzeltmek gerekmektedir. İlk Ermeni kilisesi 4. yüzyılda şimdi Ermenistan sınırları içinde olan Erivan yakınlarındaki Eçmiyazinde açılmıştır. Bölgesel jeopolitik gelişmeler ve Ermeni siyasi ve kültürel hayatındaki uyanışla birlikte başka dinî merkezler de ortaya çıkmıştır. Eçmiyazin Katolikosluğu dışında Akdamar Katolikosluğu, İstanbul Patrikliği, Kudüs Patrikliği ve Sisteki Kilikya Katolikosluğu önemli ruhani merkezler olmuştur. Katolikos kelimesi Yunanca evrensel anlamına gelip, Katolikosluk da kilisesi her tarafa yayılmış, kadimden beri var olan anlamını taşımaktadır. "Katolikos" Ermeni kilisesinde esasen "patrikten" üst bir unvan olup, vaftiz ve takdis törenlerinde kullanılan kutsal yağı (müron) hazırlama ve piskopos takdis etme yetkisine sadece katolikoslar sahip olmuştur. Kuruluşundan 10. yüzyıla kadar Eçmiyazinde olan Katolikosluk bu bölgenin istilaya uğraması ile birlikte 1292 yılında Sise (Kilikya) taşınmış, 1441 yılında Memlûkların bölgeye hâkim olmaları üzerine Katolikosluk Eçmiyazine geri dönmüştür. Ancak bir kısım ruhban Siste kalarak Katolikosluğu sürdürmüştür. Böylelikle Kilikya Katolikosluğu otonom bir yapıya bürünmüştür. Fatih Sultan Mehmet İstanbulun fethinden sonra millet sistemini kurunca İstanbul başkent olduğu için İstanbuldaki Ermeni Patrikhanesini Ermeni milletinin hukuki temsilcisi olarak kabul etmiştir. Yavuz Sultan Selimin Mısır seferi sırasında Kilikya bölgesi Osmanlı egemenliği altına girdikten sonra İstanbuldaki Ermeni Patrikhanesi üzerinde Eçmiyazin mi yoksa Kilikya Katolikosluğunun mu etkin olacağı üzerinde önemli tartışmalar yaşanmıştır[1]. Öte yandan İstanbuldaki Ermeni Patrikhanesi de Kilikya Ermeni Katolikosluğunun statüsünü ve yargılama alanını kısıtlamıştır. Eçmiyazin 19. yüzyılın başlarında Rusyanın egemenliği altına girince İstanbul Ermeni kiliselerinde Sis Katolikosluğunun etkisi artmıştır. Ermeni kilise hiyerarşisinde en üstte "ulu patrik" veya "katolikos" denilen kişi bulunmasına ve daha sonra "patrik" gelmesine dolayısıyla İstanbul Ermeni Patrikliği ruhani olarak daha alt derecede olmasına rağmen Payitahtta bulunması ve millet sistemi çerçevesinde Ermeni Patriğinin Ermeni milletinin başı olarak kabul edilmesi sebebiyle Kilikya Katolikosluğundan dinî yetkiler bakımından daha üst konumda olmuştur.

Osmanlı Devletinde Islahat Fermanını ilanını izleyen süreçte Millet Nizamnameleri hazırlanmış, 1863 yılında da Ermeni Milleti Nizamnamesi kabul edilmiştir. Bu nizamnamede İstanbul Ermeni Patrikhanesi ve Kudüs Ermeni Kilisesi ile ilgili düzenlemeler yer alırken Kilikya Ermeni Katolikosluğu ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak Ermeni Milleti Nizamnamesi kabul edildikten sonra Ermeni Milli Konseyi kurulunca Kilikya Ermeni Katolikosluğu da onun yetki alanı içine girmiştir. Doğrudan doğruya padişahla görüşme yetkisine sahip olmayan Katolikos, Milli Meclis ve İstanbul Ermeni Patrikliği aracılığıyla iletişim kurmak zorunda kalmıştır. Ayrıca yeni düzenlemelere göre Kilikya Katolikosluğuna bağlı piskoposların seçiminin de Milli Meclis tarafından onaylanması zorunluluğu getirilmiştir. Bundan sonra İstanbuldaki Ermeni Patrikhanesi ile Kilikya Ermeni Katolikosluğu arasında yetki tartışmaları gittikçe büyümüş, dönemin Kilikya Katolikosu Mıgırdıç Keyifzizyan İstanbul Ermeni Patrikhanesinin bazı taleplerini reddederek Osmanlı yönetiminden Katolikosluğun bağımsız yapısının korunmasını istemiştir. Ermeni sorununun ortaya çıktığı ilk belgeler olarak kabul edilen Ayestafanos ve Berlin Antlaşmalarının hazırlanması sürecinde konu uluslararası bir nitelik kazanırken ne Kilikya Ermeni Katolikosluğu ne de Eçmiyazin Katolikosluğu bu süreçte aktif rol oynayamamış ve İstanbul Ermeni Patrikhanesi ön plana çıkmıştır. 1902 yılında 1915 olayları sırasında da bu görevi yürüten Sahak Kabayan Kilikya Meclisi tarafından Katolikos olarak seçilmiş, bu seçimi o

dönemde İstanbul Ermeni Patriği olan Mağayan Ormanyan derhâl onaylamıştır[2]. I. Dünya Savaşının başlarında Katolikos II. Sahak bölgedeki Ermenilerle Türk otoriteleri arasında arabuluculuk yaparak tutuklanan bazı Ermenilerin serbest bırakılmasını ya da sadece sürgünle cezalandırılmalarını sağlamıştır. 1915 yılının Eylül ayında II. Sahaktan Halepe gitmesi istenmiştir. Mayıs 1916da Cemal Paşa Katolikos II. Sahakla Halepte bir araya gelmiş, Türk Hükümetinin İstanbul Ermeni Patrikhanesi ve Eçmiyazindeki Katolikosluk ile bütün bağlarını koparacağını, Sisteki Katolikosluk ve Kudüs Patrikliğine de son verileceğini, bunların yerine Ermeniler için tek bir dini otorite tesis edileceğini söylemiştir. Bu dini otoritenin başında bir çeşit patrik-Katolikos olacak ve Kudüste ikamet edecektir. Cemal Paşa bu yeni makamı II. Sahaka teklif etmiştir. 11 Ağustos 1916 tarihinde İttihat ve Terakki hükümeti çıkardığı nizamname ile Kilikya (Sis) Katolikosluğu ile İstanbul ve Kudüs Patrikhanelerini birleştirmiş, Eçmiyazin Kilisesi ile tüm bağlar koparılarak son Kilikya Ermeni Katolikosu II. Sahak Patrik-Katolikos unvanı ile Ermeni Kilisesinin yeni başı olarak tayin edilmiştir. Ancak bu düzenleme uzun ömürlü olmamış, Kasım 1918de İstanbul Patrikhanesi yeniden tesis edilince II. Sahak da Kilikya Katolikosu olarak Kilikyaya (Adana ili Kozan ilçesine) geri dönmüştür. Geri dönüşten sonra bizzat Katolikosluk tarafından AYMye sunulan bireysel başvuru dilekçesinde de belirtildiği üzere manastır, kilise ve içindeki eşyalar Katolikosluğa iade edilmiştir[3]. 1921 yılında Fransızların Kilikyadan çekilmesi ve bölgede yaşayan Ermenilerin büyük bölümünün oradan ayrılması üzerine II. Sahak 25 Kasım 1921 tarihinde bir kez daha Kilikyayı terk etmiş ve aralık ayının ilk günü Halepe ulaşmıştır. 1921 ile 1930 yılları arasında Kilikya Katolikosluğu Halep-Beyrut-Şam-Zahle-Halep şehirleri arasında sürekli yer değiştirmiş, son olarak Beyruta yerleşme talebinin kabul edilmesi üzerine Lübnanın başkenti Beyrut yakınlarındaki bir kasaba olan Antilyasa yerleşmiştir. Verilen bilgilerin de gösterdiği üzere *Asbarez* gazetesinin iddia ettiği gibi Kilikya Ermeni Katolikosu II. Sahak 1915 yılında az sayıdaki kutsal eşya ile bölgeyi terk etmeye zorlanıp o tarihten itibaren Katolikosluk farklı yerlerde ikamet etmemiştir. Aksine 1918 yılında II. Sahak Kilikyaya geri dönmüş, manastır ve kilise ile içindeki eşyalar kendisine iade edilmiş, hatta bir süre İttihat ve Terakki hükümetinin teklifi üzerine Patrik-Katolikos unvanı ile Ermeni Kilisesinin başına atanmıştır. 1921 yılında ise Fransızların bölgeden çekilmesi ardından bölgede yaşayan Ermenilerin bir kısmının da ayrılması üzerine kendi isteği ile Kilikyayı terk etmiştir. Fransız arşiv belgeleri de bu bilgiyi teyit eder niteliktedir[4].

Gazetede yer alan iddialardan birisi de Katolikosun az sayıda kutsal eşya ile Kilikyayı terk ettiği yönündedir. Emvâl-i Metruke mevzuatı içinde yer alan 10 Haziran tarihli Talimatnamenin 6. maddesinde kiliselerde bulunan eşyalar, tasvirler ve kutsal kitaplarla ilgili özel bir düzenleme yapılarak, bu eşyaların ayrıntılı bir biçimde deftere kaydedilip, bir tutanağa bağlanarak yerlerinde muhafaza edileceği belirtilmektedir. Daha sonra bunlar, kilisenin bulunduğu köy halkının nakledildiği yerlere yerel hükümet tarafından gönderilecektir. Yine aynı mevzuat içinde yer alan 26 Ekim 1915 tarihli Nizamnamenin 16. maddesinde de benzer bir düzenleme yapılmış olup, kiliselerdeki mevcut eşyalar, resimler ve kutsal kitaplar defterlere kaydedilecektir. Ermenilerin kendi kaynaklarında Katolikos II. Sahakın Kilikyadan ayrılmadan önce kilisedeki kutsal emanetleri Halepe gönderdiği yönünde bilgiler yer almaktadır. Sahak bu konuda Vardapet isimli şahsı görevlendirmiş ve kilisede bulunan en değerli el yazmaları, ayinle ilgili eşyalar (ki bunların içinde Saint Gregory, Nicholus, Sylvester ve Barsoumaya ait kutsal emanetler de vardır), kutsal

emanet sandığı, kutsal yağın hazırlanması için kullanılan kazan (içinde kutsal yağ ve su bulunan), yüzlerce kutsal kap ve tarihi eser Halepe gönderilmiştir. Hatta Vardapet daha sonra Kilikyadan Halepe götürülen eşyalarla ilgili Rescued Armenian Treasures from Cilicia adıyla bir kitap yazmıştır. Bugün Antelyastaki Kilikya Müzesinde bu eşyalar sergilenmekte ve müzenin temel koleksiyonunu oluşturmaktadır[5]. Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere 1915te Katolikosluk açısından önemli olan bütün sanat eserleri, el yazmaları ve kutsal emanetler güven içinde Halepe taşınabilmiştir. Katolikos 1918de Kilikyaya geri döndüğünde bunları geri getirse de 1921 yılında yeniden bölgeyi terk ettiğinde muhtemelen beraberinde bir kez daha götürmüştür. Zaten yukarıda zikredilen hukuki düzenlemelerin ilgili maddelerinden anlaşılacağı üzere kiliselerdeki değerli eşyalar, resimler ve kutsal kitaplar defterlere kaydedilecek, gerekirse kilisenin nakledildiği yere gönderilecektir. Nitekim Kilikya Ermeni Katolikosluğunun bu mallarla ilgili günümüzde bir hukuki talebinin ve şikâyetinin olmaması ve bu eserlerin çoğunun Antelyastaki müzede sergilenmesi konu ile ilgili bir problem olmadığını göstermektedir. Ayrıca Kilikya Ermeni Katolikosluğunun 28 Nisan 1915te AYMye yaptığı başvuruda sunduğu bireysel başvuru dilekçesinde de 26 Ekim 1915 tarihli Nizamnamenin 16. maddesine atıf yapılarak Kilikya Katolikosluğunun menkul malları üzerindeki haklarını kaybetmediği ve 1918 yılında manastır ve kiliseye ait eşya ve dini malzemelerin geri verildiğinden bahsedilmektedir.

Gazete haberi hukuki süreçle ilgili de bilgiler içermektedir. Ancak bunların bir kısmı hukuki açıdan doğru kabul edilemeyecek ifadelerden oluşmaktadır. Habere göre Kilikya Ermeni Katolikosluğu ilk derece mahkemesine başvurmadan davayı doğrudan AYMye götürmüş ve götürme gerekçe olarak da tarihi mülkiyet hakkı ile ilgili olan bir davaya alt derece mahkemelerinin bakma yetkisi olmadığını ileri sürmüştür. Ancak Türk hukuk sisteminde böyle bir uygulama mevcut değildir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için AYMye uzanan süreci kısaca gözden geçirmek yararlı olacaktır. Katolikosluğu temsil ettiğini ileri süren kişi 04.03.2014 tarihinde Kozan Tapu Müdürlüğüne başvurarak Adana ili Kozan ilçesinde bulunan bazı taşınmazlar hakkında bilgi edinme ve tapu kayıtlarını inceleme talebinde bulunmuştur. Bu talep Kozan Tapu Müdürlüğünün 06.03.2014 tarihli yazısında ilgi dilekçede belirtilen taşınmazlara bakmak için ilgisini inanılır kılan bir belge ibraz edilmediği gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucu bireysel başvuru dilekçesinde Medeni Kanunun 1020. maddesine göre tapu sicilinin herkese açık olduğunu belirterek Tapu Müdürlüğünün 29.06.2001 tarihli ve 2001/7 sayılı Genelgesi uyarınca talebini reddettiğini vurgulayarak, tapu kayıtlarını inceleme imkânı tanınmadığı için hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğünün 29.06.2001 tarihli ve 2001/7 sayılı söz konusu Genelgesinde Gerçek ve tüzel kişilere mübadil, mütegayyip, firari ve mufarakat edenlere ait tapu kayıtlarına ilişkin bilgi, belge verilmesi de dâhil tapu işlem taleplerinin hiçbir şekilde karşılanmaması, taleplerin Genel Müdürlüğe yönlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Başvurucu ret mektubu üzerine hiçbir yargısal işlem başlatmamıştır. Oysa idari işlemle ilgili yargısal bir süreç başlatma imkânı vardır. Aslında yargısal işlemi başlatmadan önce bilgi edinme hakkı çerçevesinde Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna başvuru yapma imkânı bulunmaktadır. Buradan bir sonuç alınamazsa yargısal süreç başlatılarak idari işlemin iptali talebiyle idare mahkemesinde dava açılması mümkündür. Ancak başvurucu bu yollardan hiçbirine başvurmamış ve doğrudan AYMye bireysel başvuruda bulunmuştur.

Kilikya Ermeni Katolikosluğu Davası 28 Nisan 2015 tarihinde Lübnanın başkenti Beyrut yakınlarındaki Antilyas kasabasında bulunan ve Lübnan makamları evraklarında adı Kilikya Ermeni Katolikosluğu olarak geçen Ermeni Apostolik Kilisesi tarafından AYMye bireysel başvuruda bulunmak suretiyle açılmıştır. Dava dilekçesinde Kilikya Azize Sofia Manastırı ve tarihi Sis (Kilikya) Ermeni Katolikosluğunun arazisine Emvâl-i Metruke Mevzuatı hükümlerine göre el konulması nedeniyle mülkiyet hakkının, bir ibadet mekânına el konulmakla din ve vicdan özgürlüğünün ve tapu kayıtlarına ulaşılmasının engellenmesi sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesi ile davanın açıldığı belirtilmektedir. AYMden talep edilen Kozandaki arazi ve üzerindeki manastır, kilise ve diğer müştemilatların sınırlarının tespiti sonrasında gayrimenkulün müvekkil adına tescili, bunun mümkün olmaması halinde maddi tazminat olarak 100.000.000.00 TL ödenmesidir. Dava dilekçesinde başvurucu manastır, kilise ve arazisine el konulmasının Anayasanın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesine ve ayrımcılık yasağına da aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmektedir. Başvurucu ayrıca AYMnin 1963 tarihli kararı ve Yargıtay Genel Kurulunun 17.2.1993 tarihli kararında firari ve mütegayyip kişilerden kalan malların mülkiyetinin devlete geçtiğinin kabul edildiğini, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğünün genelgeleri nedeniyle tapu kayıtlarına ulaşılamadığını ve Tapu Müdürlüğündeki bilgilere ulaşılmasının engellendiğini belirterek başvuru yollarının tüketilmesine gerek olmadığını iddia etmektedir [6]. Ancak başvurucu tapu kayıtlarına ulaşamadığı iddiasına tezat teşkil edecek şekilde ihlal iddiasına konu olan taşınmaza ait olduğunu belirttiği krokileri de bireysel başvuru dilekçesine eklemiştir. Başvuru dilekçesinde ekte sunulan ve elimize tesadüfen geçen Kozanda müvekkile ait araziyi gösteren kadastro krokisi ifadesi yer almaktadır. Bu da başvurucunun hangi taşınmaza dava açabileceği konusunda elinde yeterli bilginin olduğunu göstermektedir. Ayrıca dilekçede ilgili taşınmazlara Maliye Hazinesi tarafından el konulduğu ileri sürülerek husumetin kime yöneltileceği konusunda bilgi sahibi olunduğu da kanıtlanmaktadır. Bu gerekçelerle AYM başvurucunun ihlal iddiasına konu olan taşınmazın tapu kaydı bilgilerine ulaşılmasının engellendiği gerekçesiyle hak arama hürriyeti kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği şikâyeti bakımından açık ve görünür bir ihlâl bulunmadığına karar vermiştir. Ayrıca adil yargılanma hakkının ihlaline ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu belirtilmiştir[7].

Başvurucunun taşınmazın tapu kayıt bilgilerine ulaşma talebinin reddedilmesi nedeniyle hak arama hürriyetinin engellendiği iddiası Mahkemece adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiş ve yukarıda yer verdiğimiz sonuca ulaşılmıştır. Başvurucunun din ve vicdan özgürlüğü ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddiaları ise üzerinde manastır ve kilise bulunduğu belirtilen taşınmaza el konulduğu gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği şikâyetiyle bağlantılı bulunularak, bu şikâyetlerin de mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür[8].

Katolikosluk üzerinde manastır, kilise bulunduğunu ve ibadet yeri olarak yüzyıllardır kullandığını iddia ettiği taşınmaza Emvâl-i Metruke Mevzuatına göre Maliye Hazinesince tazminat ödenmeksizin el konulduğunu belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ancak Anayasanın ilgili hükümlerine göre AYMye başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekmektedir. İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının

tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması mutlak bir zorunluluktur. Bu kural Anayasanın 148. maddesinde Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır. ifadesiyle düzenlenmiştir. Başvuru yollarının tüketilmiş sayılması için, başvurucunun o yoldaki işlemlerde temel haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş veya bunu ima etmiş olması gerekli ve yeterlidir. AYMye bireysel başvuru ikincil nitelikte bir hukuk yoludur. Bu nedenle kanunlarda yer alan idari ve yargısal başvuru yollarının bireysel başvurudan önce tüketilmiş olması gerekmektedir. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemelerinde olağan kanun yolları ile çözüme kavuşturulması esastır. İddia edilen hak ihlalleri bu çerçevede giderilemezse bireysel başvuruda bulunulabilir. İstinaf sisteminin uygulamaya başlamasından önce Türk hukukunda bireysel başvuru açısından olağan kanun yolları adli ve idari yargıda karar düzeltme, ceza yargısında ise temyiz (onama) ile son bulmaktadır[9]. Ancak adli yargı ile idari yargıda karar düzeltme başvurusu zorunlu yollar arasında değildir. Bu nedenle eğer başvurucu karar düzeltme yolunu işletmezse temyiz kararının kesinleşmesiyle başvuru yolları tamamlanmış olacağından AYMye başvuru süresi bu kararın öğrenilmesinden itibaren başlamaktadır. Olağan kanun yolunun tüketilmesi ve bunun bilgisinin başvurucu veya vekili tarafından öğrenilmesi tarihinden itibaren 30 günlük süre içinde başvurunun gerçekleşmesi gerekmektedir. Eğer karar düzeltme yoluna gidilmişse, karar düzeltme sürecinin sonucu beklenmelidir[10]. Burada önemli olan nokta olağan başvuru yollarının başvurucunun şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve çözüm sağlayabilecek nitelikte kullanılabilir etkili başvuru yolları olması gerektiğidir. Başvuru yollarının etkisiz olduğunun tespit edilmesi durumunda tüketilme zorunluluğu aranmamaktadır. AYM düzleminde eğer kanun yolu etkisizse, o yolun tüketilmesi başvurucu açısından telafisi olanaksız zarar doğuracaksa veyahut o yolun tüketilmesi makul olmayan bir süreyi bulacaksa, artık kanun yollarının tüketilmesi koşulu aranmayacaktır. Bu şartın aranmayacağının takdir ve tespiti ise münhasıran AYMye aittir [11]. Nitekim Katolikosluk iç hukuk yollarının Emvâl-i Metruke Mevzuatına göre başarı şansı içermeyip, etkisiz olması nedeniyle tüketilmesine gerek olmadığı, Emvâl-i Metruke Mevzuatı çerçevesinde taşınmazın mülkiyetinin iade edilmesinin ve tazminat ödenmesinin olanaklı bulunmadığı, bir dava açılsa dahi başarıyla sonuçlanmayacağının açık olduğu gerekçesiyle Kozan Tapu Müdürlüğünden aldığı olumsuz cevaptan sonra AYMye bireysel başvuruda bulunmuştur.

AYM Kilikya Ermeni Katolikosluğunun bireysel başvurusunda adil yargılanma hakkının ihlaline ilişkin iddiasını açıkça dayanaktan yoksun olması, mülkiyet hakkının ihlali iddiasını ise iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bularak 15 Haziran 2016 tarihinde ret kararı vermiştir. Mahkeme gerekçeli kararında başvurucunun ihlal iddiasına konu olan manastır, kilise ve müştemilatın bulunduğu taşınmaza yönelik olarak tapu iptali ve tescil veya istirdat ya da tazminat davası açmadığını, yapılan kadastro tespitine itiraz ettiğine veya Vakıflar Mevzuatı çerçevesinde bir başvuru yaptığına dair herhangi bir bilgi ve belge sunmadığını belirtmektedir. Başvurucu taşınmazın mülkiyetinin kendisine ait olduğunu, Emvâl-i Metruke Mevzuatına göre taşınmaza el konduğunu ileri sürmektedir. Ancak bu taşınmazın mülkiyet durumu, hukuki niteliği, Emvâl-i Metruke Mevzuatının uygulanıp uygulanmadığı, Kadastro Mevzuatına veya Vakıflar Mevzuatına göre durumu gibi hususlar idari ve yargısal makam ve merciiler önünde hiç tartışılmadan bireysel başvuruda bulunulmuştur. Bu gerekçelerle başvuru yolları tüketilmediği için mülkiyet

hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia kabul edilemez bulunmuştur[12]. Bütün bu bilgiler çerçevesinde gazete haberinde yer aldığı üzere Kilikya Ermeni Katolikosu I. Aramın Adalet Bakanlığının olaya müdahalesi sebebiyle AYMnin davayı ilk derece mahkemesine gönderdiği iddiası tamamen gerçek dışı olup hiçbir hukuki dayanağı bulunmamaktadır. Yine I. Aramın beyanatında belirtildiği üzere AYMnin gerekçeli kararından sonra dava Katolikosluk tarafından AİHMe taşınmıştır. Katolikos I. Aram 5 Aralık 2016 tarihinde yaptığı basın toplantısında AİHMe başvuracaklarını açıklamış ve bunun 1915 olaylarından sonra Türkiyeye karşı uluslararası yargıda ilk hukuki adım olacağını söylemiştir. Nitekim bir gün sonra 6 Aralık 2016da dava AİHMe taşınmıştır. AİHM başvuruyu Mart 2017de iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesi ile reddetmiştir. I. Aram AİHMin verdiği kararı sert bir şekilde eleştirerek tek bir hâkimin 900 sayfalık bir başvuruyu bu kadar kısa sürede değerlendirmesinin imkânsız olduğunu söylemiştir[13]. *Asbarez* gazetesinin haberinde I. Aramın başvuru dilekçesinin 900 sayfadan oluştuğunu vurgulaması tesadüf değildir. Çünkü I. Aram Mahkemenin kararından sonra çok sert ifadelerle eleştiride bulunarak kararın hukuki ve adil olmadığını ima etmiştir[14]. Burada önemle üzerinde durulması gereken konu AİHMin Katolikosluğun mülkiyet hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle yaptığı başvurunun esasını incelemediğidir. Başvuru iç hukuk yolları tüketilmeden AİHMe gidildiği için reddedilmiştir. AYM ve AİHMnin kararları çerçevesinde Kozan 12. Asliye Hukuk Mahkemesinde Katolikosluk tarafından 2019 yılında tapu iptal ve tescil davası açılmıştır. 12. Asliye Hukuk Mahkemesi ve Bölge Adliye Mahkemesinin davayı esastan reddetmesi üzerine Katolikosluk Yargıtaya başvurmuştur. Haberde de belirtildiği üzere Yargıtayın kararı beklenmektedir. I. Aram gazetede de yer alan açıklamasında sürecin olumsuz seyretmesi durumunda bir sonraki aşamanın AYM' ye itiraz ve ardından AİHM' e başvuru olacağını belirtmiştir.

Katolikos I. Aram beyanatında ayrıca Kilikya Ermeni Katolikosluğu Davasının hem dinî (kilise) hem de ulusal bir mesele olarak görüldüğünü belirterek, bu davanın Ermeni talepleri konusunda bir dönüm noktası olarak nitelenebilecek sembol niteliğinde bir hukuki adım olduğunun altını çizmiştir.

I. Aramın *Asbarez*de yer alan açıklamasında davanın Türk hükümetine karşı 2015 yılında sözde Ermeni soykırımının yüzüncü yıl dönümüne denk gelecek şekilde açıldığı özellikle belirtilmektedir. Ayrıca Katolikos hukuk ekibiyle hukuki sürecin önceki aşamalarının gözden geçirilerek bundan sonra atılacak adımların belirlendiğini belirterek bu ekibin Prof. Dr. Nora Bayrakdarian, Profesör Teni Simonian ve Avukat Cem Sofuoğludan oluştuğunu ilan etmiştir. Mevcut veriler Kilikya Ermeni Katolikosluğu Davası açılmadan önce ciddi bir hazırlık yapıldığını ve dinî kurumları ilgilendiren ilk dava olması sebebiyle konuya özel bir önem atfedildiğini ortaya koymaktadır. Dava hazırlıkları 2012 yılında başlamış ve Kilikya Ermeni Katolikosu I. Aram tarafından kendi deyimi ile Türk Hukuku, Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku konusunda uzman olan hukukçulardan oluşan bir hukuk takımı oluşturulmuştur. Erivanda 23-25 Şubat 2012de Kilikya Ermeni Katolikosluğu tarafından gerçekleştirilen Ermeni Soykırımı: Tanımadan Tazminata başlıklı toplantının açılış konuşmasını yapan Katolikos I. Aram AYM davayı reddederse AİHMe başvuracaklarını belirterek, böyle bir davanın kaçınılmaz olarak Ermeni milletine, kiliseye ve bireylere ait malların iadesinin kapısını açacağını iddia etmiştir. Büyük çaplı bu panelden sonra benzer toplantıların devam ettiği görülmektedir. Pan-Ermeni diasporasının Erivanda 19 Eylül

2014te düzenlediği toplantıda yaptığı konuşmada I. Aram aynı konuyu gündeme getirerek Türkiyenin sözde soykırımı tanımasının ve tazminatın birbirine bağlı olduğunu iddia etmiştir. I. Aram konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır: AYM davayı reddederse AİHMe başvuracağız. Bu davayı kazanırsak onur ve zafer milletimize ve kiliseye ait olacaktır. Eğer davayı kaybedersek yine bir zafer olacaktır. Çünkü faillere ve uluslararası camiaya soykırımın üzerinden ne kadar geçerse geçsin Ermeni milletinin haklarını talep edeceğini gösterecektir. I. Aram bu toplantının amacının Osmanlı-Türk otoritelerinin el koyduğu kilise ve cemaat mallarının gerçek sahiplerine iadesini, bu çerçevede Kilikya Ermeni Katolikosluğunun mallarının da iadesini sağlamak olduğunu söylemiştir[15]. Bugün I. Aramın hukuk ekibi içinde yer aldığını söylediği isimler ilk günden itibaren bu dava için çalışan grupta bulunmuşlardır. Cem Sofuoğlu davanın avukatı iken Kilikya Ermeni Katolikosluğunun İsviçredeki ekümenik ilişkilerini yürüten İsviçredeki Ermeni Vakfının temsilcisi Prof. Dr. Teni Pirri-Simonian Kilikya Ermeni Katolikosluğu Davasında uluslararası kamuoyu oluşturabilmek için yapılan bir dizi toplantıda yer alarak Bir zamanlar Ermeni halkına ait olan tarihi merkez Sisteki kilisede günün birinde dua edebilmeyi umduklarını söylemiştir. Hukuk ekibinde bulunan Pof. Dr. Nora Bayrakdarian ise Ermeni asıllı Lübnan vatandaşı olup Lübnan Gençlik ve Spor Bakanıdır.

Sonuç olarak *Asbarez* gazetesinde Kilikya Ermeni Katolikosluğu Davası ile ilgili haber ve Katolikos I. Aramın davanın devam ettiği konusundaki açıklamaları hem Ermeni diasporasında hem de uluslararası kamuoyunda konu ile ilgili iddiaları canlı tutmak için yapılmış bir hareket olarak değerlendirilebilir. Bundan daha önemli olan husus ise Katolikosun beyanatında davanın hem dinî hem de ulusal boyutu olan bir mesele olduğunu vurgulayarak, Ermeni talepleri konusunda bir dönüm noktası olarak nitelenebilecek sembol niteliğinde bir hukuki adım olduğunun altını çizmesidir. Ancak gerek gazete haberleri gerekse I. Aramın açıklamalarında yukarıda ayrıntılı bir biçimde üzerinde durulduğu gibi tarihî ve hukuki bilimsel hatalar mevcuttur. *Asbarez* gazetesindeki haberin de gösterdiği üzere Türk yargı organlarının gerek Kilikya Ermeni Katolikosluğu Davası gerekse emvâl-i metruke kapsamında yer alan diğer davalarla Ermeni vakıf davalarında değerlendirmeler yaparken sadece pozitif hukuk kurallarını değil hukuki sorunların ortaya çıktığı dönemdeki Osmanlı hukuk mevzuatını da göz önüne almaları gerektiği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

(*) Prof. Dr. Gül AKYILMAZ, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Öğretim Üyesi

---

[1] Eçmiyazin ve Kilikya Katolikosluğu arasındaki tartışmalar doktrinel olmaktan çok yargı ve hâkimiyet bölgelerine ilişkindir. 1663te II. Simeon Katolikos seçildikten sonra kendisini Bütün Ermenilerin Katolikosu olarak nitelerken, Eçmiyazin Katolikosu Pilipposu sadece Ermenilerin Katolikosu olarak adlandırmıştır, Dickran Kouymjian, Cilicia and its Catholicosate from the Fall of the Armenian Kingdom in 1375 to 1915 Armenian Cilicia içinde, der. Richard G. Hovannisian, Simon Payaslian, Historic Armenian Cities and

Provinces, (Costa Mesa, Mazda: UCLA Armenian History & Culture Series 2008), s. 305.

[2] 23 Nisan 1903te göreve başlayan II. Sahak Kilikya Ermeni Katolikosluğunun Kilikya topraklarındaki son Katolikosudur. Onun zamanında Eçmiyazin ve Sis Katolikosluğu arasında yakın ilişkiler kurulmuştur. 1915te önce Halep ardından Kudüs ve Şama gitmiştir; Kabayan ile lgili bilgi için bkz. Birth of Catholicos Sahag II Khabayan, erişim Şubat 2, 2026, https://milwaukeearmenians.com/2017/03/23/catholicos-sahag-ii-khabayan/.

[3] Anayasa Mahkemesi, Kilikya Ermeni Katolikosluğu Başvurusu, Haziran 15, 2016, Başvuru Numarası: 2015/7661, s. 3.

[4] Konu ile ilgili belgeler için bkz. Maxime Gauin, How to Create a Problem of Refugees: The Evacuation of Ciliciia by France and the Flow of Armenian Civilians (1921-1922), Review of Armenian Studies, No: 25, (2012), s. 82-88.

[5] Kouymjian, Cilicia and its Catholicosate, 306-307; Gül Akyılmaz, Kilikya Ermeni Katolikosluğu Davası Çerçevesinde Emvâl-i Metruke Meselesine Bakış, Uluslararası Suçlar ve Tarih, S. 20, (2019), s. 35-36.

[6]Anayasa Mahkemesi, Kilikya Ermeni Katolikosluğu Başvurusu, Haziran 15, 2016, Başvuru Numarası: 2015/7661, s. 16.

[7] Anayasa Mahkemesi, Kilikya Ermeni Katolikosluğu Başvurusu, Haziran 15, 2016, Başvuru Numarası: 2015/766, s. 18.

[8] Anayasa Mahkemesi, Kilikya Ermeni Katolikosluğu Başvurusu, Haziran 15, 2016, Başvuru Numarası: 2015/7661, s. 16.

[9] Türkiyede istinaf incelemesi yapılacak adliye mahkemeleri 20.07.2016 tarihi itibarıyla göreve başlamıştır. AYM bu tarihten itibaren söz konusu başvuru yolunu olağan hukuk yolu olarak kabul etmiştir. İlgili usul kanunlarının istinaf yolunu öngördüğü durumlarda istinaf yolunun tüketilmesi şarttır.

[10] H. Burak Gemalmaz, Mülkiyet Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-6, (Ankara: Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, 2018), s. 206-207; AYMye bireysel başvuru süresi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Recep Kaplan, Hasan Saraç, Yılmaz Çınar, Bireysel Başvuru Süresi (30 Gün Kuralı), Bireysel Başvuru Kabul Edilebilirlik Kriterleri, der. Muharrem İlhan Koç, Recep Kaplan, (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2017), s. 33-39, olağan hukuk yollarının tüketilmesi ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Tolga Şirin, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-7, (Ankara: Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, 2018), s. 149-157.

[11] Gemalmaz, Mülkiyet Hakkı, s. 210.

[12] Anayasa Mahkemesi, Kilikya Ermeni Katolikosluğu Başvurusu, Haziran 15, 2016, Başvuru Numarası: 2015/766, s. 18-21.

[13] Carla Gharibian, The Case of the Armenian Catholicosate in Sis: Places of Worship and Religious Freedom Claims before the European Court of Human Right, California Law Review, Vol. 106, Issue, 2 (2018), s. 490.

[14] Nasıl tek bir hâkim en iyi uluslararası hukukçuların tarihi ve hukuki boyutları ile konuyu ortaya koydukları 900 sayfalık başvuruyu fırlatıp atar? Neden hukuk heyetimizi dinleme şansı verilmez? Bu karar yüzünden derin bir hayal kırıklığına uğradık. Avrupa bir değerler sistemidir. Sadece ekonomik ve siyasi çıkarlarını düşünmez. Bu nedenle AİHMin adalet ve insan hakları temelinde bu davayı kabul edebileceğini düşünmüştük. Mahkeme adaleti sağlamayı reddetse de Ermeni halkı adalet için mücadeleye devam edecektir., Harut Sassounian, European Court Finds Catholicosates Suit Inadmissible; and Could Not be Appealed, The Calıfornıa Courier October 25, 2017, erişim Şubat 02, 2026, http://www.thecaliforniacourier.com/european-court-finds-catholicosates-suit-inadmissible-and-could-not-be-appealed/.

[15] The Catholicosate of Cilicia Demands its Property in Sis from the Turkish Constitutional Court, erişim Ocak 31, 2026, www.armenianortodoxchurch.org/en/archives/1782; Catholicosate of Cilicia to Sue Turkey over Historic Headquarters in Sis, erişim, Ocak 31, 2026, https://armenianweekly.com/2014/09/19/sis/.

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: AKYILMAZ, Sevgi Gül. 2026. "ASBAREZ'DE 27.01.2026 TARİHİNDE YAYINLANAN "LAWSUIT AGAINST TURKEY ON SIS CATHOLICOSATE RETURN STILL ONGOING" BAŞLIKLI HABERLE İLGİLİ HUKUKİ DEĞERLENDİRME - 09.02.2026." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2026 / 4. Şubat 09. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/Blog/ASBAREZ-DE-27-01-2026-TARIHINDE-YAYINLANAN-LAWSUIT-AGAINST-TURKEY-ON-SIS-CATHOLICOSATE-RETURN-STILL-ONGOING-BASLIKLI-HABERLE-ILGILI-HUKUKI-DEGERLENDIRME-09-02-2026

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır